

DŽEJN OSTIN

EM A

Prevod Branislava Maoduš

 izdavaštvo
vulkan

Beograd, 2013.

KNJIGA I

1

Emma Vudhaus bila je lepa, pametna i bogata, imala je udoban dom i vedru narav i činilo se da ju je život obasuo najvećim blagodetima jer je nešto manje od dvadeset i jedne godine provela na ovom svetu a da je ništa ni ražalostilo ni uznemirilo nije.

Bila je mlađa kćer naročito nežnog i popustljivog oca; i u veoma ranom uzrastu, nakon sestrine udaje, postala je gospodarica kuće. Majka joj je umrla toliko davno da se njenih zagrljaja nije ni sećala, tek kao kroz maglu; a majčino mesto zauzela je jedna izvanredna žena, koja joj je bila guvernanta, ali koja joj je ukazivala gotovo majčinsku ljubav.

Šesnaest godina provela je gospođica Tejlor s porodicom gospodina Vudhausa, više kao prijateljica nego kao guvernanta, i veoma je volela obe kćeri, ali Emu naročito. Među njima je vladala gotovo sestrińska prisnost. Gospođica Tejlor bila je blage naravi, zbog koje je retko kad, čak i pre nego što je zvanično prestala da vrši ulogu guvernante, nešto nametala svojoj štíćenici ili joj štogod branila, a kako je već odavno minula i senka autoriteta koji je imala, živele su zajedno poput privrženih prijateljica: Emma je činila što joj je volja; izuzetno je cenila mišljenje gospođice Tejlor, ali se u svemu rukovodila svojim sopstvenim sudom.

Zapravo, najveće zlo Eminog položaja beše upravo u tome što je navikla da sve uvek bude po njenom i što je bila sklona da suviše lepo misli o sebi, pa su

ove mane pretile da joj pomute brojna zadovoljstva. Međutim, ona to u ovom trenutku nije opažala pa ove svoje slabosti nije ni smatrala nesrećom.

Dođe i tuga – blaga tuga – mada je nije pobudilo neko neprijatno saznanje. Gospođica Tejlor se udala. Odlazak gospođice Tejlor doneo je Emi prvu žalost. Na dan venčanja voljene prijateljice, Emu prvi put na duže savladaše turbobne misli. Kada se venčanje završilo i kada su svatovi otišli, ona i njen otac ostadoše da ručaju sami, bez izgleda da im društvo treće osobe ispuni duge popodneve sate. Njen otac, po običaju, ode da odrema nakon ručka, a njoj ostade samo da sedi i razmišlja o onome što je izgubila.

Događaj je njenoj prijateljici obećavao svaku sreću. Gospodin Veston bio je čovek izvanrednog karaktera, odgovarajućih godina, prijatnog vladanja i imućan; a malo zadovoljstva nalazila je i u tome što je ona sama s požrtvovanjem i velikodušnošću oduvek želela da do tog braka dođe; i svesrdno je radila na njegovom ostvarenju, iako na svoju štetu. Gospođica Tejlor nedostajace joj svakog časa svakog dana. Sećala se njene dobrote – dobrote i ljubavi koju joj je šesnaest godina pružala – kako ju je podučavala i kako se igrala s njom od njene pete godine; kako je sve snage ulagala da je razonodi i zanima u zdravlju, i kako ju je negovala za vreme raznih dečjih bolesti. Veliku joj je zahvalnost dugovala; ali u još lepšem pamćenju ostao joj je, i još joj miliji bio, odnos koji se među njima razvio u poslednjih sedam godina, ona jednakost i savršena iskrenost nakon što se Izabela udala, a one ostale upućene jedna na drugu. Malo se ljudi moglo podičiti takvom prijateljicom; prijateljicom umnom, obrazovanom, korisnom, milom; prijateljicom koja je poznavala navike porodice i učestvovala u svim porodičnim brigama, i kojoj je srcu naročito blisko bilo svako Emينو zadovoljstvo i naum – prijateljicom kojoj je mogla poveriti svaku misao čim bi iskrsla, i koja ju je toliko volela da joj nijednu manu nije nalazila.

Kako da podnese ovu promenu? Istina je da je njena prijateljica sada stanovala ni pola milje dalje, ali Ema je bila svesna da se gospođa Veston, čiji je dom udaljen svega pola milje, umnogome mora razlikovati od gospođice Tejlor, koja je živela tu, u njenoj kući; i njoj je, pored svih preimućstava – onih kojima ju je priroda obdarila, ali i porodičnih – pretila opasnost od umne usamljenosti. Nežno je volela svog oca, ali on joj nije mogao biti drug. Nije joj bio dovoljan za razgovor, bilo ozbiljan ili zabavan.

Velika razlika u godinama (gospodin Vudhaus nije bio mlad kad se oženio) znatno je pogoršana njegovim fizičkim stanjem i navikama; čitavog života bio je bolešljiv, nije preduzimao nikakve napore, ni duhovne ni telesne, pa je zato vodio život mnogo starijeg čoveka nego što je po godinama bio; i premda su ga svi voleli zbog dobrog srca i prijatne naravi, nije imao posebnosti koje bi ga nekome preporučile.

Sestra joj se nastanila relativno, mada ne i zaista, daleko od porodice – u Londonu, svega šesnaest milja udaljenom – ali je Emma nije mogla vidati svakodneвно; i mnoge je duge oktobarske i novembarske večeri morala istrpeti u Hartfildu pre nego što bi im Izabela, njen muž i deca došli da o Božiću ispune kuću i učine te dane prijatnijim.

U Hajberiju, velikom i gusto naseljenom selu, koje se bezmalo moglo smatrati i za varoš, kojem je i Hartfild pripadao, uprkos zasebnom ataru, šumarcima i imenu, Emma nije imala nikog sebi ravnog. Vudhausovi su bili najuglednija porodica. I svi su ih poštovali. Imala je ona u varoši mnogo poznanika, jer je njen otac bio prema svima uljudan, ali niko od njih nije mogao da zameni gospođicu Tejlora ni na pola dana. Bila je to tužna promena i Emma ostade samo da uzdiše i želi nemoguće, bar dok joj se otac ne probudi jer je pred njim morala biti vesela. Njegovom duhu valjalo je često pružati podršku. Bio je osetljivih živaca i lako je zapadao u potištenost; voleo je ljude na koje je već navikao i nikako nije voleo da se rastaje od njih, jer je mrzeo promene. Brak je smatrao za izvor svake promene i zato mu je on bio vrlo neprijatan; još se nije bio pomirio ni s brakom svoje kćeri – i o njoj je mogao samo sa sažaljenjem govoriti, premda je ona u brak stupila iz ljubavi – a sada je još morao i s gospođicom Tejlora da se rastane. Smatrao je da je gospođica Tejlora svojim postupkom i sebe razalostila koliko i njih, i da bi bila mnogo srećnija da je ostatak života provela u Hartfildu, budući da mu je blaga sebičnost već ušla u naviku, pa nikako nije uspevaao ni zamisliti da bi se iko drugi mogao po bilo kojem pitanju osećati drugačije od njega. Da bi ga sprečila da se oda takvim mislima, Emma se smešila i razgovarala s njim što je vedrije mogla, ali kada jednog popodneva poslužiše čaj, on ne izdrži i ponovi isto ono što je već rekao za ručkom:

„Širota gospođica Tejlora! Kako bi lepo bilo da je opet s nama. Prava je šteta što se dopala gospodinu Vestonu!“

„Ne mogu se složiti s tobom, tata, znaš i sam da ne mogu. Gospodin Veston je tako dobrodušan, prijatan i izvrstan čovek, kakav u potpunosti zaslužuje valjanu ženu. Nije valjda da bi više voleo da gospođica Tejlora ostane s nama zauvek i podnosi moju naopaku ćud kada može da ima vlastitu kuću?“

„Vlastitu kuću! Ali kakva joj korist od vlastite kuće kada je ova naša tripudra veća? A ti, mila moja, nemaš naopaku ćud.“

„Pomisli koliko ćemo ih često posećivati, i koliko često će oni posećivati nas! Stalno ćemo se sastajati! Ali mi moramo da načinimo prvi korak, moramo posetiti mladence što je pre moguće.“

„Mila moja, kako ću ja preći toliki put? Randal je baš daleko. Ne bih ja mogao pešice preći ni polovinu tog puta.“

„Ne, tata, ni na pamet mi nije palo da ideš pešice. Ići ćemo kolima, razume se.“

Džejn Ostin

„Kolima! Ali Džejmsu se neće dopasti da preže konje za tako neznatan put, a gde će siroti konji biti dok smo mi u poseti?“

„U štali gospodina Vestona, tata. Znaš da smo se već dogovorili. Još sinoć smo sve to udesili sa gospodinom Vestonom. A što se tiče Džejmsa, veruj mi da će njemu uvek biti milo da ode do Randalsa jer mu je kći tamo sobarica. Ja samo strahujem da neće hteti nigde drugde da nas vozi. A za sve si ti zaslužan, tata. Ti si pronašao Hani to nameštenje. Niko ni pomislio nije na Hanu dok je ti nisi spomenuo – Džejms ti je veoma zahvalan!“

„Milo mi je što sam je se setio. Bila je to prava sreća, jer nipošto ne bih želeo da se sirotan oseti zapostavljeno, uveren sam da će se ona dobro pokazati, uljudna je i lepo se izražava, baš imam lepo mišljenje o njoj. Kad god je sretnem, uvek se nakloni i pita me za zdravlje, i to veoma učtivo, a kada si je onomad dovela da izradi onaj vez, primetio sam da kvaku uvek lepo okrene i da nikada ne lupa vratima. Ni najmanje ne sumnjam da će se dobro pokazati, i da će sirotaj gospođici Tejlor biti velika uteha što je pored nje neko koga je navikla da viđa. Znaš, kad god Džejms ode da vidi svoju kćer, kazaće joj kako smo mi ovde.“

Ema nije štedela truda da podrži ovo vedrije raspoloženje i nadala se da će, uz pomoć bekgemona, njen otac koliko-toliko podnošljivo provesti večer, i da će samo ona biti žalosna. Postavila je sto za igru, ali to se pokazalo izlišnim jer odmah potom u sobu uđe posetilac.

Gospodin Najtli, razborit čovek od svojih trideset sedam ili trideset osam godina, nije bio samo veoma stari porodični prijatelj već i naročito blizak, jer je bio stariji brat Izabelinog muža. Živeo je na milju od Hajberija i bio je čest posetilac u Hartfildu, i uvek dobrodošao, a u ovom trenutku čak i više nego obično, jer je tog časa stigao iz posete zajedničkim rođacima u Londonu. Nakon odsustva od nekoliko dana, vratio se na kasni ručak i dopešao u Hartfild kako bi ih obavestio da su na Branzvičkom trgu svi dobro. Sreća je što je došao, jer to na neko vreme razveseli gospodina Vudhausa. Gospodin Najtli bio je vedre prirode, što je uvek prijalo gospodinu Vudhausu, na čija je pitanja u vezi sa zdravljem „sirote Izabele“ i njene dece vrlo povoljno odgovarao. Kada se ovo svršilo, gospodin Vudhaus je zahvalno primetio: „Veoma je ljubazno od vas, gospodine Najtli, što ste nas posetili u ovaj kasni čas. Plašim se da vam je šetnja bila naporna.“

„Nipošto, gospodine. Mesečina je prelepa i noć je toliko topla da se moram skloniti od vaše vatre.“

„Ali mora da je napolju strahovito vlažno i blatnjavo. Ne bih voleo da nabe-
bete.“

„Blatnjavo, gospodine! Pogledajte moje cipele. Ni mrlje blata nema na njima.“

„Eto! To me baš čudi, jer je bilo baš mnogo kiše. Strahovito je pljuštalo čitavih pola sata za vreme doručka. Želeo sam da odlože venčanje.“

„Uzgred – nisam vam čestitao. Budući da veoma dobro znam kakva vas je radost oboje obuzela, nisam žurio sa čestitkama, ali se nadam da je sve prošlo podnošljivo dobro. Kako ste se držali? Ko je najviše plakao?“

„Ah! Sirota gospođica Tejlor! Tužna su to posla.“

„Siroti gospodin i gospođica Vudhaus, ako baš želite, ali nikako ne mogu reći 'sirota gospođica Tejlor'. Veoma cenim vas i Emu, ali kada je reč o zavisnosti ili nezavisnosti... Bilo kako bilo, lakše je ugoditi jednom nego dvoma.“

„Naročito kada je jedno od to dvoje čudljivo i naporno stvorenje!“, reče Emma razigrano. „Znam ja da to mislite – i rekli biste tako da moj otac nije prisutan.“

„Uistinu je to tačno, mila moja“, reče gospodin Vudhaus i uzdahnu. „Plašim se da sam ponekad veoma čudljiv i naporan.“

„Mili moj tata! Nije moguće da smatraš da sam o *tebi* govorila ili da je gospodin Najtli imao *tebe* na umu. Kakva užasna pomisao! Nipošto! O sebi sam govorila. Znaš i sâm da gospodin Najtli voli da mi pronalazi mane – onako u šali – voli da me zadirkuje. Mi uvek jedno drugom govorimo što nam je na umu.“

Istini za volju, gospodin Najtli je bio jedan od retkih koji je Emi Vudhaus nalazio mane, i jedini koji joj je na njih ukazivao, i premda ovo Emi nije bilo naročito milo, znala je da bi njenom ocu to još teže palo, pa nije želela da on posumnja da je moguće da postoji neko ko je ne smatra savršenom.

„Emma zna da joj ja nikada ne laskam“, rekao je gospodin Najtli, „ali nikoga nisam imao na umu. Gospođica Tejlor navikla je da ugađa dvema osobama; a sada će ugađati samo jednoj. Svi su izgledi da je time na dobitku.“

„Lepo“, reče Emma voljna da pređe preko ovoga, „želeli ste čuti kako je prošlo venčanje, i ja ću vam drage volje sve o tome kazati, jer smo se svi baš lepo držali. Svi su stigli na vreme, svi su se pojavili u najboljem izdanju, ni suza nije kanula i jedva da se moglo videti koje tužno lice. O, ne, svi smo znali da nas razdvaja svega pola milje i da ćemo se neizostavno svakog dana viđati.“

„Mila Emma sve to junački podnosi“, reče njen otac. „Ali ona, gospodine Najtli, strašno žali što je ostala bez gospođice Tejlor i uveren sam da će joj nedostajati i više nego što sluti.“

Emma okrenu glavu jer joj je u isto vreme došlo i da zaplače i da se nasmeši. „Podrazumeva se će Emi takva družbenica mnogo nedostajati“, rekao je gospodin Najtli. „Ne bismo je voleli toliko koliko je volimo kada bismo mogli i pretpostaviti da je moguće da ne zažali za njom, ali zna ona koliko taj brak ide u prilog gospođici Tejlor, zna ona koliko je srećna okolnost što je gospođica Tejlor u tim godinama pronašla dom koji može nazvati svojim, i koliko joj znači što je sebi obezbedila budućnost, pa zato ne sme sebi dopustiti da oseti bol već samo zadovoljstvo. Svakom prijatelju gospođice Tejlor trebalo bi da je milo što se tako srećno udala.“

Džejn Ostin

„Zaboravili ste jednu sitnicu, koja mi pričinjava naročito zadovoljstvo“, reče Ema, „i to znatno – činjenicu da sam ih ja spojila. Znete, ja sam taj brak predvidela još pre četiri godine, i ja sam ponosna što je do njega došlo, što se dokazalo da sam bila u pravu, iako je svet govorio da se gospodin Veston neće ponovo ženiti.“

Gospodin Najtli odmahnu glavom, a njen otac nežno reče: „Ah! Mila, voleo bih da ne udešavaš više brakove i da ih ne predviđaš, jer se sve što ti kažeš ostvari. Molim te, nemoj više nikome da predskazeš brak.“

„Obećavam ti da sebi neću udesiti brak, ali moram to da činim za druge. Ništa me ne može bolje razonoditi! I još nakon ovakvog uspeha, zaista! Svi su govorili da se gospodin Veston neće opet ženiti. Bože mili, nikako! Gospodin Veston, udovac tolike godine, i još se činilo da mu je baš lepo bez žene i da je stalno zauzet poslovima, ili u gradu, ili među prijateljima ovde, uvek tako veseo i tako rado viđen u društvu – tako omiljen da nije morao, osim ako ne bi pozeleo, ni jedno jedino veče u godini da provede sam. O, nikako! Gospodin Veston se zacemento neće opet ženiti. Neki su pominjali i obećanje koje je dao svojoj ženi na smrtnoj postelji, a drugi opet da mu to sin i šurak nikako ne dozvoljavaju. Svakakve je besmislice sa svečanim prizvukom svet govorio na ovu temu, ali ja im nisam verovala.“

Ja sam još od onog dana, pre četiri godine, kada smo se gospođica Tejlor i ja srele s njim na Brodvejskom putu i kada je on, jer je počela kiša da sipi, onako viteški požurio da pozajmi dva kišobrana za nas od Mičelovih, odlučila da će se on njome oženiti. Od tog časa sam se dala na udešavanje toga braka; dragi tata, nije valjda da smatraš da ću odustati od provodadžisanja nakon što sam ovakav uspeh doživela?“

„Ne razumem na šta mislite kada kažete 'uspeh'“, rekao je gospodin Najtli. „Uspeh podrazumeva trud. I ako ste se poslednje četiri godine trudili da udesite ovaj brak, onda ste zaista mudro i vešto iskoristili to vreme. Dostojan je to način da jedna mlada dama uposli svoj um! Ali ako ste, a ja se nešto pribojavam da je to bio slučaj, udesili brak, kako vi to kažete, samo tako što ste o njemu mislili, što ste jednog dana u dokolici rekli sebi: 'Mislim da bi bilo baš dobro kada bi se gospodin Veston oženio gospođicom Tejlor', i ako ste s vremena na vreme to ponavljali sebi, zašto onda govorite o uspehu? Gde je tu vaša zasluga? Čime se dičite? Srećna je okolnost što se vaša pretpostavka ostvarila i to je sve što se u ovom slučaju može reći.“

„Ta, zar nikada niste spoznali užitak i uspeh srećne okolnosti koja je dovela do ostvarenja vaše pretpostavke? Žalim vas. Mislila sam da ste oštroumniji, jer, pazite šta vam kažem, nije reč samo o pukoj sreći, ima tu i dara. A nisam baš uverena da ne polažem prava na reč 'uspeh', iako mi vi to toliko zamerate. Vi ste

prikazali dva moguća slučaja, ali ja verujem da postoji i treći, on je sredina dve krajnosti koje ste naveli. Da nisam pozivala gospodina Vestona da nas posećuje, da ga nisam hrabrila i da nisam izglađivala brojne sitne nesuglasice, možda do braka ne bi ni došlo. Mislim da poznajete Hartfild dovoljno da to razumete.“

„Čestitom i otvorenom čoveku, kakav je Veston, i razboritoj i iskrenoj ženi, kakva je gospođica Tejlor, može se mirne duše prepustiti da sami udese svoj život. Verovatno ste svojim uplitanjem više sebi naudili nego što ste njima bili od koristi.“

„Ema ne misli na sebe ako nekome može učiniti dobro“, odvrati gospodin Vudhaus samo delimično razumevši njihov razgovor. „Ali mila, molim te, ne udešavaj više brakove, besmislice su to, i na mučan način razaraju porodice.“

„Samo još jedan brak, tata, moram da se nađem i gospodinu Eltonu, sirotom gospodinu Eltonu! On ti se dopada, tata, moram da mu potražim ženu. Nijedna ga u Hajberiju ne zaslužuje – a ovde je već čitavu godinu, i tako je lepo opremio kuću da bi bila prava šteta da ostane samac, a i nešto mi se danas učinilo da je, dok ih je združivao u braku, zaista izgledao kao da bi strašno želeo da neko njemu učini takvu ljubaznost! Veoma cenim gospodina Eltona i ovo je jedini način na koji mogu da mu pomognem.“

„Gospodin Elton je, bez sumnje, vrlo lep mladić, vrlo čestit, i ja ga veoma poštujem. Ali ako si se već nakanila da mu ukažeš neku pažnju, mila moja, pozovi ga katkad na ručak. To je mnogo bolje. Uveren sam da će gospodin Najtli biti toliko ljubazan da mu pravi društvo.“

„Sa velikim zadovoljstvom, gospodine, kad god poželite“, rekao je gospodin Najtli smejući se, „i u celosti se slažem s vama da bi to bilo mnogo bolje. Pozovite ga na ručak, Ema, i poslužite mu najbolju ribu i piletinu, ali ga ostavite da sam sebi bira ženu. Verujte mi na reč da muškarac od dvadeset šest ili sedam godina ume da se stara o sebi.“

Gospodin Veston bio je rodom iz Hajberija, iz jedne ugledne porodice koja je u poslednje dve-tri generacije postala otmenija i proširila svoje posede. Bio je veoma obrazovan, ali došavši vrlo mlad u posed imetka kojim je obezbedio sebi nezavisnost, nije bio rad da se posveti nijednom od običnih zanimanja kojima su se bavila njegova braća, pa je svoj živ i vedar duh i druželjubivu prirodu za-dovoljio stupanjem u tada oformljenu Narodnu gardu svoje grofovije.

Svi su voleli kapetana Vestona i niko se nije mnogo iznenadio kada ga je sud-bina vojničkog života spojila s gospođicom Čerčil, iz ugledne jorkširske porodice, i kada se ona zaljubila u njega, osim njenog brata i njegove žene, koji ga nikada nisu videli, a budući gordi, odveć su držali do ugleda koji bi ovakav brak ukaljao.

Gospođica Čerčil, međutim, beše punoletna i u potpunosti je raspolagala svojim imetkom – mada on ni približno nije bio u srazmeri s porodičnim bogatstvom – i nije se dala odvratiti od tog braka, pa se oni uzeše i time naneše strašan jad gospodinu i gospođi Čerčil, koji su je se, kako i dolikuje, odrekli. Bio je to neprimeren brak i nije bio srećan. Trebalo je da gospođa Veston bude srećna jer je imala muža koji je smatrao – jer je bio topla srca i blage naravi – da joj duguje sve na ovom svetu, pošto mu je ukazala dobrotu i zavolela ga, ali premda je bila donekle smela, nije bila istinski odvažna. Pokazala je odvažnost kada je, bratu u inat, postupila u skladu sa svojim željama, ali nije je imala dovoljno da se obuzda i potisne svako nerazumno žaljenje za luksuzom doma koji je napustila i tugu zbog neosnovanog gneva svoga brata. Troškovi su prevazilazili njihova primanja, ali je sve i dalje bilo ništavno u poređenju sa Enskoumom: nije ona prestala voleti muža, ali je želela da u isti mah bude i supruga kapetana Vestona i gospođica Čerčil iz Enskouma.

Pokazalo se da je kapetan Veston, za koga su svi, a ponajviše Čerčilovi, mislili da se sjajno oženio, izvukao deblji kraj jer je, kada mu je nakon tri godine

braka žena preminula, ostao daleko siromašniji nego pre ženidbe, a morao je i o detetu da se stara. Međutim, uskoro se oslobodio troškova odgajanja deteta. Dečak je, zajedno s dugotrajnom bolešću svoje majke, postao neka vrsta sile pomirenja, a kako gospodin i gospođa Čerčil nisu imali svoje dece, niti neko drugo mlado biće u porodici o kome bi brinuli, oni se ubrzo nakon smrti njegove majke ponudiše da u potpunosti preuzmu brigu o malom Frenku. Može se pretpostaviti da se obudoveli otac kolebao i ustručavao, ali drugi obziri su preovladali, pa je dete je predao na brigu bogatstvu Čerčilovih, i njemu ostade samo da se stara o sopstvenoj udobnosti i da poboljša svoj položaj što je bolje umeo.

Bilo je poželjno da iz korena izmeni život. Napustio je Narodnu gardu i upustio se u trgovinu: njegova braća već su uspešno poslovala u Londonu, a to mu je omogućilo povoljan početak. Ovo ga je taman dovoljno uposlilo. Ostala mu je mala kuća u Hajberiju, u kojoj je provodio najveći deo svog slobodnog vremena; i tako je, malo se baveći korisnim radom, a malo uživajući u društvu, u veselju proveo narednih osamnaest ili dvadeset godina. Za to vreme uspeo je nešto i da zaradi – dovoljno da kupi mali posed blizu Hajberija, za kojim je već dugo žudeo, da se oženi ženom bez miraza, kakva je bila gospođica Tejlor, i da živi onako kako mu nalaže njegova društvena i srdačna priroda.

Već izvesno vreme na pameti mu je bila gospođica Tejlor, ali kako to nije bila nemilosrdna žudnja mladosti, ostao je nepokolebljiv u svojoj nameri da se ne skradi dok ne bude u mogućnosti da kupi Randals, čemu se već dugo nadao; i on je postojano gurao napred, ne ispuštajući iz vida svoj cilj dok ga nije postigao. Obogatio se, kupio kuću, oženio se i započeo novo razdoblje u životu, a sva je verovatnoća bila da će biti srećniji nego ikada pre. Nikada on nije ni bio nesrećan, njegova narav štitila ga je od toga, čak i u prvom braku, ali ovaj drugi morao mu je pokazati kakav je blagoslov razborita i istinski dobrodušna žena, i pružiti mu najprijetniji dokaz da je mnogo bolje birati nego biti izabran, i mnogo bolje buditi zahvalnost nego je osećati.

On izborom mogao je samo sebi udovoljiti; na njegov imetak niko osim njega nije polagao pravo; što se Frenka tiče, njega ne samo da je ujak prećutno, načinom na koji ga je podizao, uverio da će biti njegov naslednik, već ga je i usvojio i dao mu svoje prezime kada je Frenk postao punoletan. Malo je verovatno bilo da će mu biti potrebna očeva pomoć. Njegov otac nije od toga strahovao. Ujna je bila ćudljiva žena, i u potpunosti je upravljala svojim mužem, ali priroda gospodina Vestona bila je takva da on ni zamisliti nije mogao da nekakav hir može biti dovoljno snažan da ošteti onoga koji joj je toliko mio, i to, po njegovom mišljenju, sasvim opravdano. Svake godine viđao je sina u Londonu i bio ponosan na njega pa su i svi stanovnici Hajberija osećali izvesni ponos slušajući izveštaje pune ljubavi, kojima je on svog sina proglašavao za

jednog divnog mladića. Do te mere su smatrali da im on pripada da su verovali da se njegove vrline i izgledi sa budućnost tiču svih njih.

Gospodin Frenk Čerčil bio je ponos i dika Hajberija i svi su žarko želeli i bili radoznali da ga vide, premda im on na tu naklonost nije uzvraćao istom merom i nikada u životu nije došao u Hajberi. Često se govorilo da će doći u posetu ocu, ali se to još nikad nije desilo.

A svi su sad smatrali da bi, pošto mu se otac oženio, tom posetom na najpodesniji način ukazao roditelju pažnju. Razmimoilaženja u mišljenju po ovom pitanju nije bilo ni kada je gospođa Peri pila čaj sa gospođicom i gospođom Bejts, ni kada su joj gospođica i gospođa Bejts uzvratile posetu. Došao je trenutak da Frenk Čerčil dođe među njih, a osnažiše se u nadi kada čuše da je ovim povodom Frenk Čerčil pisao i svojoj mačehi. Narednih nekoliko dana se u svakoj jutarnjoj poseti u Hajberiju pominjalo veoma lepo pismo koje je gospođa Veston od njega primila. „Pretpostavljam da ste čuli da je gospodin Frenk Čerčil napisao veoma lepo pismo gospođi Veston? Čujem da je to baš lepo pismo. Rekao mi je gospodin Vudhaus. Gospodin Vudhaus ga je video i kaže da nikada u životu nije video tako lepo pismo.“

Zaista je to bilo prvorazredno pismo. Gospođa Veston je, razume se, stekla veoma povoljno mišljenje o mladiću, a ova laskava pažnja pružala je neoboriv dokaz njegove izuzetne razboritosti; i bila je svesrdno prihvaćen novi povod čestitkama koje je već primila za udaju. Smatrala je sebe veoma srećnom ženom; a dovoljno je dugo živela da zna koliko razloga ima da sebe smatra srećnom jer joj je jedina žalost bila ta što se delimično rastala od prijatelja čija ljubav prema njoj nikada nije zahladnела i kojima je teško palo što se moraju od nje rastati.

Znala je da im u nekim trenucima nedostaje i bolela ju je pomisao da je Ema uskraćena makar i za jedno zadovoljstvo ili da je makar samo na jedan čas izložena duševnoj potištenosti zato što joj nedostaje njeno društvo; ali draga Ema nije bila slabašna karaktera – bila je dorasla životu više nego što bi većina devojaka bila, i imala je i pameti i živosti i odvažnosti, na koje se mogla osloniti da joj pomognu da s lakoćom podnese male poteškoće i odricanja. Tešila se i time što je Randals toliko blizu Hartfildu da čak i žena sama može došetati donde, a zatim i time što su narav gospodina Vestona i njegove prilike bile takve da se mirne duše mogla nadati kako će te zime svako drugo veće provoditi zajedno.

Njen novi položaj bio je u celosti takav da je samo zahvalnost budio u gospođi Veston i ona je samo na trenutke osećala žiganje žaljenja, a njeno zadovoljstvo – zapravo i više od zadovoljstva – njena radost bila je toliko opravdana i očita, da se Ema, premda je dobro poznavala svog oca, ponekad čudila što je on u stanju da sažaljeva „sirotu gospođicu Tejlor“, naročito nakon što bi otišli iz Randalsa i ostavili je u onakvoj udobnosti, ili je posmatrali kako u pratnji

prijatnog muža uveče odlazi od njih i seda u kočije. Ali još se nije desilo da je gospodin Vudhaus nije ispratio nežnim uzdahom i rečima: „Ah, sirota gospođica Tejlor! Drage bi volje ostala s nama.“

Gospođicu Tejlor nisu mogli vratiti, a malo je verovatno bilo da će gospodin Vudhaus prestati da je sažaljeva, ali je nakon nekoliko nedelja ipak osetio blago olakšanje. Susedi mu nisu više upućivali čestitke i nisu ga više mučili izrazima radosti povodom jednog tako žalosnog događaja; a i pojedena je mladenačka torta, koja mu je takođe mnogo jeda nanela. Njegov želudac nije mogao da podnese jaku hranu, i on nikako nije bio u stanju da poveruje kako su ostali ljudi drugačiji od njega. Smatrao je da sve ono što je za njega škodljivo ne može biti dobro ni za koga, i zato ih je sve usrdno molio da ne prave mladenačku tortu, a kada se ispostavilo da su njegove molbe uzaludne, jednako je usrdno pokušao da spreči ljude da je jedu. U ovom se posavetovao i s gospodinom Perijem, apotekarom. Gospodin Peri bio je pametan i gospodstven čovek, čije su česte posete pričinjavale veliko zadovoljstvo gospodinu Vudhausu, pa nije mogao, kada mu se gospodin Vudhaus obratio za mišljenje, da ne prizna (premda se činilo da je to protivno njegovom ukusu i sklonostima) da mladenačka torta bez sumnje može izazvati neke smetnje kod mnogih – možda i kod većine, ukoliko se ne jede u umerenim količinama. Gospodin Vudhaus se, nakon ovakve potvrde svog uverenja, nadao da će uspeti da utiče na svakog posetioca, ali tortu su ipak pojeli, i nije bilo ni trena mira u njegovim dobronamernim nervima dok torte nije nestalo.

Hajberijem se širila neobična glasina da su svi mali Perijevi viđeni s parčecom mladenačke torte gospođe Veston u ruci; ali gospodin Vudhaus nikako u to nije mogao da poveruje.

3

Gospodin Vudhaus je, na svoj način, voleo društvo. Veoma je voleo da mu prijatelji dođu u posetu, a iz mnogih je razloga – dugog boravka u Hartfildu, svoje blage naravi, svog bogatstva i kćeri – u velikoj meri mogao da upravlja posetama svog malog kruga kako mu je volja. Nije imao mnogo dodira sa porodicama izvan tog kruga. Kako se užasavao kasnih noćnih sedeljki i večera koje su se priređivale za mnogo ljudi, za njega su jedina podesna druženja bila ona u kojima su prijatelji pristajali da ga posećuju pod njegovim uslovima. Na sreću po njega, takvih je u Hajberiju bilo mnoštvo, uključujući tu i Randsla koji se nalazio u istoj parohiji, i Donvelsku opatiju, sedište gospodina Najtlija u susednoj. Neretko se dešavalo da Ema uspe da ga privoli da ruča s nekolicinom odabranih i najboljih prijatelja, ali on je najviše voleo večernja okupljanja i Ema je skoro svake večeri, osim ukoliko ne bi uobrazio da nije raspoložen za društvo, uspevala da mu okupi društvo za partiju karata.

Vestonovi i gospodin Najtli dolazili su iz istinskog i dugogodišnjeg poštovanja, a nije postojala opasnost da će se gospodin Elton, koji je sâm živeo i u samoći nije uživao, odreći povlastice da samotne večeri svog neveselog momačkog života zameni otmenim društvom salona gospodina Vudhausa i osmesima njegove lepe kćeri.

A bilo je tu i drugo društvo; među uvek dostupnim bile su gospođa i gospođica Bejts, i gospođa Godard, tri dame koje su gotovo uvek bile na usluzi pozivu iz Hartfilda, i po koje su toliko često slali kola da ih dovoze i odvoze da gospodin Vudhaus to nije smatrao ni najmanjim naporom ni za Džejsma ni za konje. Da su morali slati kola po njih jednom godišnje, to bi već smatrao za veliku nesreću.

Gospođa Bejts, udovica bivšeg paroha Hajberija, bila je veoma stara dama, gotovo toliko stara da je još marila samo za čaj i kadril. Živela je veoma skromno s kćerkom usedelicom i uživala svako poštovanje i ugled koje jedna tako

stara i bezazlena gospođa, zapala u tako nepovoljne prilike, može da pobudi. Njena kći je postala neuobičajeno omiljena, pogotovo ako se uzme u obzir da nije bila ni mlada, ni lepa, ni bogata, a ni udata. Gospođica Bejts bila je u najnepovoljnijem položaju za sticanje javne naklonosti; i nije imala nikakve umne nadmoći kojom bi se iskupila, ili nagnala one koji bi je mogli mrzeti da joj iz straha bar naoko ukažu poštovanje. Nikada se nije mogla pohvaliti ni lepotom ni bistrinom. Mladost joj ni po čemu nije bila vredna pamćenja, a srednje godine posvetila je nezi ostarele majke i ulagala velike napore da s malim prihodom spoji kraj s krajem. A ipak je bila srećna, i bila je žena koju je svako pominjao s velikom blagonaklonošću. Upravo su njena dobranamernost i skromnost doprineli ovom čudu. Volela je svakoga, svakome želela dobro i u svima videla samo ono najbolje, i smatrala je sebe najsrećnijim bićem, blagoslovenim izvršnom majkom, tolikim dobrim susedima i prijateljima i domom koji ni u čemu nije oskudevao. Prostdušnost i vedrina, skromnost i zahvalnost preporučivali su je svima, a nju činili srećnom. Veoma je uživala u razgovorima o sitnicama, neprestano se bavila beznačajnim vestima i bezazlenim ogovaranjima, što je sve prijalo gospodinu Vudhausu.

Gospođa Godard bila je upravnica škole, i to ne pripremnog zavoda ili neke slične ustanove, koja bi dugačkim rečenicama punim prefinjenih besmislica tvrdila da kombinuje napredna postignuća sa otmenim moralom, da se rukovodi novim principima i novim sistemima – i u kojoj su mlade gospođice za velike pare gubile zdravlje i razvijale taštinu – već pravi čestiti staromodni internat u kome se razumna količina veština prodavala po razumnoj ceni i gde su devojke mogle da se pošalju da ne budu na smetnji, i da ugrabe malo obrazovanja, ali bez opasnosti da se kući vratite kao vrlo darovite. Škola gospođe Godard uživala je veliki ugled – i to sasvim opravdano jer se Hajberi smatrao za veoma zdravo mesto; imala je prostranu kuću i baštu, decu je obilno i zdravo hranila, puštala ih je da leti planduju, a zimi im je svojim rukama previjala promrzline. Zato i ne čudi što je sada za njom u crkvu išao niz od dvadeset parova devojaka. Bila je skromna žena s naglašenim materinskim osećanjima, koja je u mladosti naporno radila i sada je smatrala da je zaslužila da se povremeno odmori i ode kod nekoga na čaj, a kako ju je gospodin Vudhaus ranije mnogo zadužio svojom dobrotom, osećala je obavezu da, zarad njegove udobnosti, napusti svoj uredni salon ukrašen vezom kad god je to bilo moguće, i da stekne ili izgubi nekoliko šilinga pored njegovog ognjišta.

Ovo su bile dame koje je Ema često uspevala da okupi; i srećna je bila, zbog svog oca, što joj je to uspevalo, ali što se nje same ticalo, takvo društvo nije moglo da nadoknadi gospođu Veston. Bila je presrećna što je njenom ocu ugodno, i bila je zadovoljna sobom što je uspela sve tako lepo da udesi, ali nakon

razgovora s ove tri žene, osećala je da je svako veče koje provede u takvom društvu jedno od onih dugih večeri od kojih je strepela.

Dok je jednog jutra sedela i razmišljala kako je to upravo ono čemu se ima nadati pred kraj tog dana, doneše joj poruku od gospođe Godard, u kojoj ju je, s najdubljim poštovanjem, molila da joj dozvoli da sa sobom povede gospođicu Smit; ova molba obradova Emu jer gospođica Smit beše sedamnaestogodišnjakinja koju je Ema znala iz viđenja i koja je svojom lepotom probudila kod nje zanimanje. Lepa gospodarica kuće posla veoma ljubazan potvrđan odgovor, ne strahujući više od predstojeće večeri.

Harijet Smit bila je nećija nezakonita kći. Taj neko ju je pre nekoliko godina smestio u školu gospođe Godard, a kada je završila školovanje, taj neko joj je platio stan u internatu. To je bilo sve što se znalo o njoj. Nije imala prijatelja, osim onih koje je stekla u Hajberiju, i upravo se vratila nakon podužeg boravka na selu, gde je bila u poseti mladim damama s kojima se školovala.

Bila je veoma lepa, a njena lepota upravo je bila od one kakvoj se Ema naročito divila. Bila je niska, punačka i bleđa, nežne puti, plavih očiju, svetle kose, pravilnih crta lica i milog izgleda, a pre nego što se veče približilo kraju, Ema je i njenim vladanjem bila zadovoljna koliko i izgledom, i bila je čvrsto rešena da produbi prijateljstvo.

Nije stekla utisak da je naročito pametna, ali ju je u celosti smatrala veoma ljupkom – niti je bila suviše stidljiva, niti suviše čutljiva – a ipak, bila je nenametljiva i ukazivala je dužno i primerno poštovanje, srećna i zahvalna što je pozvana u Hartfild i tako se otvoreno divila svemu što je bilo daleko iznad onoga na šta beše navikla, pa je Ema zaključila da je Harijet zdravog razuma i da zaslužuje ohrabrenje. I trebalo bi je ohrabriti. Grehota bi bila stračiti te blage plave oči, i svu tu prirodnu ljupkost na niži društveni krug Hajberija i veze koje joj on može pružiti. Poznanstva koja je sklopila bila su nedostojna njene pažnje. Prijatelji s kojima tek što se rastala, premda veoma čestiti ljudi, mogli su joj samo naškoditi. Bila je to porodica po imenu Martin, koju je Ema dobro znala po čuvenju, jer su od gospodina Najtlija u zakup uzeli jednu veliku farmu i živeli u Donvelskoj parohiji – i, verovala je, uživali ugled poštenih ljudi; znala je da ih gospodin Najtli veoma ceni, ali zacelo su bili grub i neuglađen svet i krajnje nepodesni za prisne prijatelje devojci kojoj je nedostajalo samo malo obrazovanja i otmenosti pa da bude sasvim savršena. Ona će je uzeti pod svoje okriľje, podučiti i odvojiti od svih loših poznanika, i uvesti je u otmenije društvo, oblikovati njene nazore i ponašanje. Biće to zanimljiv i zacelo veoma plemenit zadatak, sasvim primeren njenom položaju, dokolici i uticaju.

Toliko se zanela divljenjem tim blagim plavim očima, razgovorom i slušanjem, i kovanjem planova, da joj je veče proletelo neuobičajeno brzo; i pre

nego što stiže da se pribere, već postaviše sto da se večera i primakoše ga vatri, što je obično nagoveštavalo kraj ovakvih okupljanja – što je bio događaj koji je obično s nestrpljenjem očekivala. Življe nego inače, premda se ona uvek starala da sve čini ispravno, s pažnjom i dobronamerno, kako samo oni koji su ushićeni sobom to umeju, poče vršiti ulogu domaćice, posluživati goste, preporučivati seckanu piletinu i ostrige i nagovarati ih da se posluže, insistirajući onoliko koliko je smatrala da je prihvatljivo, s obzirom na rani čas, učtivost i ustručavanje zvanica.

Siroti gospodin Vudhaus posmatrao je sve ovo s oprečnim osećanjima. Voleo je kada se sto prekrije stolnjakom, jer je takav bio red kada je on bio mlad, ali kako je bio iskreno uveren da su večere nezdrave, sa žaljenjem je posmatrao kako se na njega stavljaju činije; i on je iz iskrene gostoljubivosti nudio goste da se posluže svime što je na trpezi, ali se zbog brige za njihovo zdravlje žalostio što ih vidi da jedu.

Sve što je on od sveg srca preporučivao bila je jedna mala činija retke ovsene kaše, kakvu je on jeo za večeru, premda je, dok se dame goste lepšim stvarima, morao da kaže:

„Gospođo Bejts, ako mi dozvoljavate, preporučio bih vam da probate jedno od ovih jaja. Kada se jaje meko obari, nije nezdravo. Serl bari jaja bolje od ma koga drugog. Ne bih vam preporučio jaje koje je neko drugi obario, ali nemate razloga za strah, ona su veoma mala, kao što vidite – jedno od naših malih jaja neće vam škoditi. Gospođice Bejts, dozvolite da vam Ema posluži *malo, veoma malo* parče pite. Sve naše pite su s jabukama. Nema potrebe da strahujete od nezdravih šećera u našoj hrani. Ne preporučujem krem. Gospođo Godard, šta kažete na *pola* čaše vina? Razblaženog s vodom? Mislim da vam neće škoditi.“

Ema je dozvolila ocu da priča, ali je svoje goste poslužila daleko obilnije, i te večeri ih je s naročitim zadovoljstvom poslala kući srećne. Sreća gospođice Smit bila je sasvim u skladu s njenim namerama. Gospođica Vudhaus uživala je u Hajberiju toliko veliki ugled da je Harijet od susreta s njom u jednakoj meri strahovala koliko mu se i radovala; ali skromna i zahvalna devojka otišla je kući veoma zadovoljna, razdragana ljubaznošću s kojom se gospođica Vudhaus čitave večeri ophodila prema njoj, a još se na rastanku s njom i rukovala!

Uskoro postade sasvim jasno da će Harijet često boraviti u Hartfildu. Sklona da brzo i odlučno postupa, Ema nije gubila vreme pa ju je hrabrila i pozivala da je što češće posećuje, a što su se duže poznavale, to su se više dopadale jedna drugoj. Ema je veoma rano predvidela koliko će joj Harijet biti korisna kao pratilja za šetnju. Gospođa Veston joj je u toj aktivnosti strašno nedostajala. Njen otac nikada nije išao dalje od šumarka, gde su dve staze bile sasvim dovoljne za njegovu dužu ili kraću šetnju, u zavisnosti od godišnjeg doba; pa su od udaje gospođe Veston Emine šetnje postale ozbiljno ograničene. Jednom prilikom se osmelila i sama zaputila do Randalsa, ali joj to nije nimalo prijalo, pa je zaključila da će joj Harijet Smit, koju je u svakom trenutku mogla pozvati da pođe s njom u šetnju, mnogo značiti. A što se češće s njom viđala, to joj se ona više dopadala, što je samo dodatno učvrstilo Emu u njenim plemenitim namerama.

Harijet svakako nije bila pametna, ali je bila mile i poslušne naravi, i zahvalna; nije imala ni zrno taštine i samo je želela da njome upravlja neko kome se divi. Naklonost koju je u početku pokazivala prema Emi bila je veoma ljupka, a pošto je težila dobrom društvu i umela da ceni ono što je razborito i otmeno, pokazala je da joj ne manjka ukusa; ipak, od nje se nije ni očekivalo da pokaže previše mudrosti. Sve u svemu, Ema je bila sasvim uverena da je Harijet Smit upravo onakva prijateljica kakvu želi – da je ona upravo ono što njenom domu nedostaje. Prijateljica kakva je bila gospođa Veston nije se mogla naći. Nije bilo moguće pronaći dve takve žene. Dve takve joj i nisu bile potrebne. Bilo je to jedno sasvim drugačije, posebno i nezavisno osećanje. Gospođu Veston je poštovala jer joj je bila zahvalna i veoma je cenila. A Harijet će voleti kao nekoga kome može biti od koristi. Za gospođu Veston nije mogla da učini ništa, a za Harijet je mogla da učini sve.